

§ 119. [Riigieelarve tähtaegselt vastuvõtmata jätmine]

Kui Riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

Autor *Tiit Rebane*

Riigieelarve vastuvõtmata jätmise põhjus ja tagajärg

- 1 PS § 119 kehtestab koosseisulise tunnusena riigieelarve vastuvõtmata jätmise kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust ning tagajärjena Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamise. Sätte mõte on tagada Riigikogu töövõime, mis eelduslikult ei vasta riigivõimu jätkusuutlikkuse nõudele, kui riigieelarvet ei ole suudetud kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust vastu võtta.
- 2 Arvestades, et PS § 115 lõike 2 kohaselt esitab Vabariigi Valitsus riigieelarve eelnõu Riigikogule hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta algust, on Riigikogule igal aastal eelarveõigusega antud viiekuuline tähtaeg kehtestada riigieelarve.
- 3 PS § 119 ei reguleeri riigieelarve vastuvõtmata jätmise põhjust. Nii ei oma Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamisel ühtlasi tähtsust asjaolu, kui Vabariigi Valitsus ei ole esitanud Riigikogule riigieelarvet PS § 115 lõikes 2 nimetatud tähtpäeval.
- 4 Ainus erand PS §-st 119 kehtestatakse PS § 131 lõikega 1: erakorralise või sõjaseisukorra ajal ei valita Riigikogu ega lõpetata ka tema volitusi.
- 5 PS §-ga 119 pole Vabariigi Presidendile diskretsiooniõigust ette nähtud – tegu on nn riiginotari ülesandega, millega Vabariigi President tagab õiguskindluse ning loob eeldused parlamendi töövõime saavutamiseks.
- 6 Diskretsiooniõiguse puudumist aitab paremini mõista asjaolu, et PS § 119 näol ei ole tegu isikute põhiõiguste ega -vabaduste tagamisega. Diskretsioon on omane olukordadele, kus kaitstavaks hüveks on haldusvälise isiku põhiõigused või -vabadused, kusjuures ka sellistes olukordades ei anna kaalutusõiguse puudumine automaatselt tunnistust regulatsiooni ebaproportsionaalsusest. Käesoleval juhul ei ole tegu haldusõigussuhet reguleeriva normiga, vaid riigiõigusliku pädevusnormiga, mille täitmiseks ei ole kaalutusõigust ette nähtud ning mille kohaldamine on seatud sõltuvusse tegevusetuse tulemusel teatud tähtaja saabumisest, kusjuures põhiseadusega seda tähtaega ei sätestata, jättes mõiste „eelarveaasta algus“ seaduse sisustada.
- 7 Teoreetiliselt saaks Riigikogu PS § 119 kohaldamist mõjutada ka selliselt, et kehtestab riigieelarve iga-aastase seaduse vastuvõtmise asemel RESis sätestatud eelarveaasta alguse muudatuse nii, et RESis määratakse iga-aastase eelarve kehtima hakkamiseks kalendriaasta algusest hilisem tähtpäev. Tehtud kulude osas rakenduks kalendriaasta algusest PS § 118 lõige 2 kuni eelarveaasta alguseni.
- 8 Riigikogu erakorralised valimised PS §-s 119 ettenähtud juhul toimuvad varaseimalt kahekümne ja enne neljakümne päeva möödumist valimiste väljakuulutamisest. Riigieelarve menetlust reguleeriv baasseadus ega ka põhiseadus ei määra kindlaks Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamise aega. Riigikogu valimise seaduse¹ § 3 lõike 1 punkti 1 alusel on kehtestatud Vabariigi Presidendile nimetatud tähtajaks kolm päeva arvates Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamise kohustuse tekkimisest, s.o 1. märtsist.

¹ Riigikogu valimise seadus. – RT I, 03.01.2020, 13.